

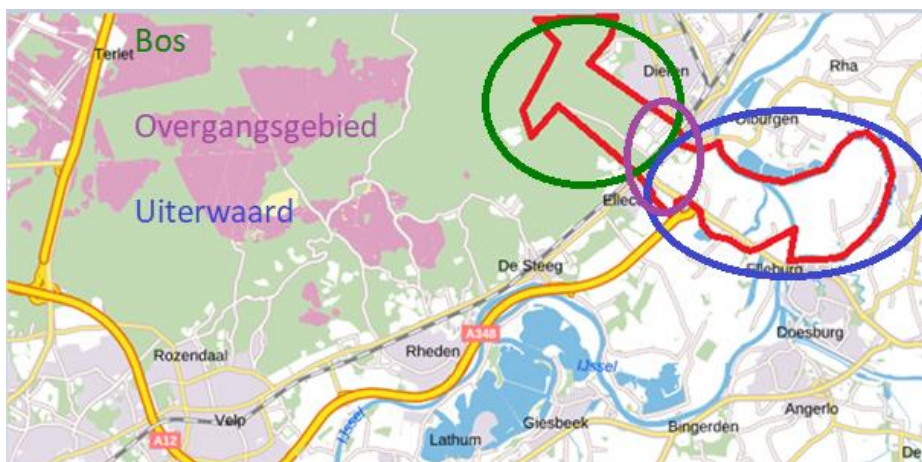
Ontwikkelingsvisie Hof te Dieren.

Aanleiding.

Twickel is gevraagd mee praten over de invulling van het Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport (MIRT) voor de Havikerpoort, de invulling van de Kader Richtlijn Water (KRW) in de Fraterwaard en het programma H2O. Daarnaast ondervindt Twickel schade door de drinkwaterwinning en het uitslijpen van de IJssel. De projecten hebben een forse overlap in opgave en betrokken instanties. Inmiddels neemt Twickel deel aan deze gesprekken. Om dit goed te voeren is deze concept visie opgesteld. Deze visie is de inzet de gesprekken.

Beschrijving.

Ligging Hof te Dieren.

Figuur 1. Ligging Hof te Dieren.

Het Hof te Dieren bestaat uit de Fraterwaard, en het bosgebied Hagenau op de Veluwe met in het overgangsgebied de buitenplaats met park.

Fig x, Grovedennebos zonder ondergroei. Hier deels gekapt ter voorbereiding van het inbrengen van loofhout.

Bos.

Het bosgebied op de Veluwe maakte deel uit van de voormalige wildbaan bij het Hof te Dieren. Ooit bezit van de Duitse Orde, later van de Oranjes en begin 20^e eeuw door Twickel en Middachten op aandringen van de Dierense bevolking aangekocht, die samen Natuurmonumenten hielpen een deel aan te kopen. Hiermee werd grootschalige houtkap voorkomen. In de voormalige wildbaan bevinden zich twee 'sterren' – maar ook hogere koppen- de Willemsberg (nu Middachten) en de Carolinaberg (nu Twickel). Beide het middelpunt van een historisch lanenstelsel in de vorm van sterren. Langs de lanen staan beuken. Een aanleg die in het Twickelse deel bewaard is gebleven. De Wildbaan wordt in het noorden begrensd door de Burmania allee. De bossen ten en noorden daarvan zijn in 2017 geruimd met Natuurmonumenten.

Kansen.

De bossen liggen voor Nederlandse begrippen op goede grond. Een flinke productie. Het zuidelijke deel kenmerkt zich door de beukenlanen die het sterrenbos vormen met daartussen loof en naalddhout. Behoud van dit lanenstelsel staat hier voorop. Het noordelijke deel bestaat hoofdzakelijk uit naalddhout met in de noordoostelijke hoek opvallend veel jong grovedennenbos. De verdere ontwikkeling wordt vooral belemmerd door de hoge aantallen roodwild die (natuurlijke) verjonging aanvreten en feitelijk onmogelijk maken. Slechts een enkele soort weet hier aan te ontkomen. Helaas zijn dat niet interessante en ongewenste, van onbruikbare uitheemse soorten (*Thuja plicata*). Juist om te anticiperen op de klimaatverandering, voor het bos vooral warmer en droger, is het van belang het bos robuuster te maken, met name door de (boom)soortenrijkdom te vergroten, de mengingen te intensiveren. Rasteren en aanplanten zijn zeker bij de huidige aantallen roodwild onontkoombaar.

Overgangsgebied Park.

Begin 19^e eeuw wijzigde Zocher de formele aanleg in een landschappelijke aanleg en is later aangevuld en uitgebreid door Petzold. Begin 21^e eeuw is het park onder leiding van Van Gessel gerenoveerd. Het wacht op de bouw van een huis met passende allure ter vervanging van het in 1945 afgebrande huis. In deze overgangszone komt van oudsher veel kwel voor. Regenwater van de Veluwe dat ondergronds richting de IJssel stroomt. Halverwege de 20^e eeuw is men water gaan winnen in de flank van het Veluwe massief. De waterwinning Ellecom is een van de belangrijkste winningen van Vitens die grote invloed heeft op de kwelstroom. Dit effect wordt versterkt door de uitslijpende IJssel.

Kansen overgangsgebied.

Landgoederen en buitenplaatsen lagen bij voorkeur op de overgang van hoge naar lagere gebieden, daar waar hoogwater van de rivier geen risico meer vormt. Landschapsarchitecten legden hier fraaie parken aan met waterpartijen en vergezichten. Deze zone werd ook gebruikt voor de infrastructuur die steeds meer is gaan overheersen. De bundeling van weg en spoor in de traverse Dieren is een uitgelezen kans geweest het park en haar omgeving te herstellen en de kwaliteit te vergroten. Behoud en onderhoud van die kwaliteit is voor Twickel de grootste uitdaging.

Ook streeft Twickel naar het bouwen van een nieuw huis als hart van het landgoed Hof te Dieren en centrum van de parkaanleg.

Men maakte gebruik van de uittredende kwel. Die grotendeels verdwenen is. Alleen ten zuiden van het park komt nog kwel voor, en ook dreigt te verdwijnen. Daarmee ook belangrijke natuurwaarden in dit gebied.

Een andere belangrijke functie van dit gebied is de Vitens waterwinning Ellecom. Die draagt bij aan een extensief beheer van de landbouwgronden maar ook aan de verdroging. Verduurzaming van deze winning is voor Twickel van groot belang aangezien sluiting niet aan de orde is. Vitens wil de winning eerder uitbreiden.

Uiterwaard.

De Fraterwaard is begin 19^e eeuw door Marie Cornelia van Wassenaar gekocht van de Oranjes. Het is hoofdzakelijk in landbouwkundig gebruik. Het kenmerkt zich door het gave relief dat is ontstaan door de zich steeds verleggende rivier en de voormalige rivierlopen die watervoerend zijn gebleven, de strangen. Op de hogere delen liggen de boerderijen (Noordingsbouwing, Kistenbouwing en Kockingsbouwing), verbonden door een ontsluitingsweg over de 'kam' van de stroomrug, die vanaf de Veluwe geleidelijk afloopt. De naamgeving duidt op akkerbouw. De boerderijen in de lagere delen (Cabenter, Dollemansstede, Waardmansplaats en Weiwachtersplaats) van de Fraterwaard liggen op terpen. De kanalisatie van de IJssel in 1953 heeft de ontsluiting doorbroken. Sindsdien spreken we over de Fraterwaard Ellecom, ten noorden van de IJssel en de Fraterwaard Doesburg.

Kansen landbouw.

Zoals overall heeft de voortschrijdende intensivering van de landbouw ook in de Fraterwaard geleid tot vermindering van de biodiversiteit en landschapskwaliteiten. Van de zeven landbouwbedrijven is er één verplaatst naar de Gelderse Waard en voert daar een biologisch melkveebedrijf. Met de overige bedrijven wil Twickel de verduurzaming van de landbouw in de Fraterwaard realiseren. Een bedrijf bereidt zich inmiddels voor op de omschakeling naar biologische landbouw. Twickel wil de milieudruk verminderen. Door de aanleg van landschapselementen wil zij de biodiversiteit vergroten. Door te werken aan ketenverkorting en beloning voor maatschappelijke diensten moeten de bedrijven economisch sterker worden en vergroot het sociale draagvlak.

Kansen water.

De Fraterwaard ligt volledig in de uiterwaard van de IJssel en inundeert bij hoogwater. Rond de Fraterwaard ligt een zomerkade die de waard tot een waterstand van x m +NAP in de IJssel droog houdt. De waard laat zich in drie delen beschrijven. De hogere stroomruggronden met daarop de meeste boerderijen, deels geschikt voor akkerbouw. De lagere gronden die sterk beïnvloed worden

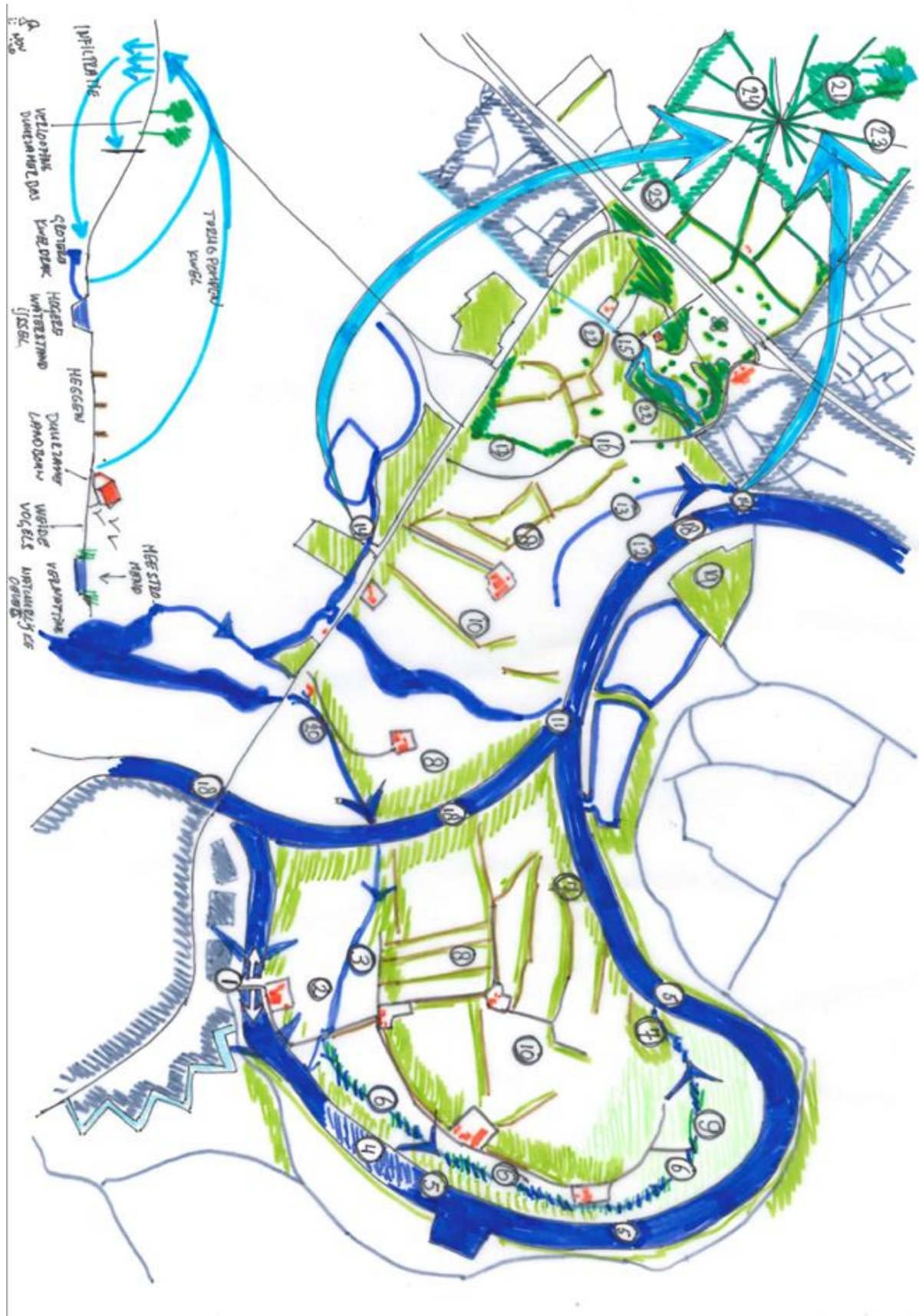
door de IJssel met enkele boerderijen op terpen, en de oude stroomgeulen die nu vooral als afwatering fungeren. Het waterschap speelt hier een beperkte rol. In de Fraterwaard Ellecom liggen twee waterafvoerende waterlopen. In het Doesburgse deel beperkt het waterschap zich tot het innen van de waterschapslasten.

De IJssel heeft een grote invloed op de Fraterwaard. De kanalisaties van de rivier hebben geleid tot een snellere afvoer en hogere stroomsnelheid. RWS werkt aan het vergroten van de waterveiligheid, vaak door dijkverzwaring en waterberging. Waterbergingsmaatregelen benedenstrooms leiden tot een gemakkelijke, snellere, afvoer tijdens laagwater. Daarnaast wil de scheepvaart voldoende waterdiepte hebben om te kunnen varen. Ook als er weinig water is. Al deze werkzaamheden leiden tot het uitslijpen, verdiepen, van de IJssel.

De waterschapswerken leiden ook tot lagere grondwaterstanden. Al is de impact hiervan op Twickel beperkt.

Gevolg van deze water gerelateerde zaken is dat het gebied verdroogd. Kwelwater uit het maaiveld is verdwenen. En in de uiterwaard sprake is van verdroging. De biotoop van de weidevogels in de lage delen verslechterd en de strangen grote delen van het jaar droog staan.

Doordat het grondwater wegzakt neemt de kweldruk in het maaiveld af. De door de waterwinning toch al geringere grondwaterstroom loopt nu voornamelijk ondergronds naar de IJssel en komt niet in het maaiveld..

Maatregelen.

Om deze doelen te bereiken wil Twickel met de gebiedspartijen werken aan de volgende projecten (zie kaart) (doel en concrete maatregel):

1. dam toegangsweg Fraterwaard voorzien van duikers.
Om in het Zwarte Schaar enige stroming te krijgen wordt het aangekoppeld door enkele duikers in de dam aan te brengen.
2. uitbaggeren dichtslibbende strang.
Om verlanding van de strang te voorkomen is uitbaggeren tot op de zandige bodem van belang.
3. Meestromend maken strang.
Meestromende strangen vervullen een belangrijke rol in de rivierecologie. Voor de ontwikkeling en instandhouding van de vispolulaties zijn meestromende strangen noodzakelijk. Dit is een Kader Richtlijn Water opdracht voor de IJssel. Met name de realisatie van kunstwerken in de zomerkade vragen aandacht.
4. baggers uit strang in Zwarte Schaar storten.
Lokaal is het Zwarte Schaar te diep uitgebaggerd, verondieping met materiaal uit de te baggeren strang (#3) is een ideale optie.
5. herstel wegslaande teen kade
Door (recreatie-)vaart en te diep baggeren slaat de teen van de zomerkade af. Herstel is noodzakelijk, in combinatie met #4 ook duurzaam te herstellen.
6. uitwateringsheul natuurlijker maken.
Doel is een natuurlijker uitwateringsheul, te combineren met het meestromend maken.
7. drempels in uitwateringsheulen maken om te snel leeglopen te voorkomen.
De steeds lager wordende IJssel maakt de waard droger. Het vertragen van de waterafvoer moet dit (gedeeltelijk) tegemoed komen.
8. Ontwikkelen heggenlandschap.
Het aanleggen en onderhouden van heggen ter vergroting van de biodiversiteit.
9. Weidevogelbeheer, incl onderdrukking predatie
Noodzakelijk is vernatting, extensivering een gevarieerd beheer en beteugelen van de predatoren.
10. Landbouwontwikkeling
De ontwikkeling van een duurzame toekomstbestendige landbouw is van groot belang voor de uiterwaarden.
11. vistrap in Dierense Hank, water via 13 afvoeren
om water in het Veluwe massief te pompen en de netto onttrekking te verminderen is de 'oogst' van water noodzakelijk. Door deze uitwatering
12. overnemen/in beheer nemen strook grond RWS.
RVOB bezit aanslibbingen van de IJssel die Twickel lang beheerde voor de Staat.
13. strang verbinden (11) meestromend maken.
door aankoppeling van #11 stromend maken.
14. Uittredende kwelwater in de Veluwe pompen ter compensatie drinkwaterwinning.
na uitvoering van #11 en # 133, kan het water de Veluwe op gepompt worden zie # 21.
15. herstel watertoevoer vijvers Hof te Dieren
wateraanvoer door een pomp is nu geregeld. Liever een duurzame oplossing met kwelwater.
16. Afsluiten Doesburgsedijk
Een nog uit te voeren afspraak uit het project Traverse Dieren.

17. Verleggen Doesburgse dijk naar oude trace, nieuwe verwijderen.
aanvullende wens op #16, waarbij de noodzakelijke hoogte en ontsluiting voor OV en hulpdiensten (IS DIT HAALBAAR?).
18. verondiepen IJssel en verhogen waterstanden.
Om de verstoorde hydrologie te herstellen is dit een noodzakelijke maatregel waar Twickel een zeer beperkte invloed op heeft.
19. verruiming stroombed en doorgang IJssel.
Oude wens in het kader van de rivierveiligheid, Bij dieren is een wespentaille. De verruiming al overigens ook leiden tot een versnelde waterafvoer.
20. Lamme IJssel meestromend maken en verbinden.
doel is verbeteren rivierecologisch, zal in samenhang met andere grondeigenaren in de Haviker- en Beimerwaard moeten.
21. infiltreren oppervlaktewater in de Veluwe.
Zie #14, Juiste plek vinden hiervoor die daarwerkelijk een toevoeging levert met voldoende verblijfstijd voor reiniging.
22. herstel kwelwater in maaiveld.
dit zou de resultante moeten zijn van # 21 en # 18.
23. klimaat bestendig maken bossen Veluwe.
Om de bossen weerbaarder te maken is vergroting van de aantal boomsoorten, zeker het aandeel bodem verbeterende soorten als winterlinde, noodzakelijk in combinatie met een zorgvuldig bodem beheer, met name dunningspaden en ontsluiting van het bos.
24. verloofing Veluwe
In het algemeen is er de wens de bossen een groter aandeel loofhout te geven, wat de waterconsumptie van het bos verkleind, maar ook bijdraagt aan de N2000 doelen voor de Veluwe, met name de vergroting van het aandeel eik.
25. verduurzamen waterwinning, verminderen netto onttrekking.
Uiteindelijk hebben de maatregelen #21, #18, #14 als doel de netto onttrekking te verkleinen wat een kwelwaterstroom in het maaiveld oplevert en daarmee bijzondere natuurwaarden op het Hof te Dieren hersteld en de landbouw versterkt door droogteschade te verkleinen.
26. Nieuwbouw huis in het park.
Twickel heeft de grote wens het park weer een centrum te geven in de vorm van een huis op de oorspronkelijke plek.
27. recreatie zonering recreatief gebruik.
De overgangszone is voor de recreant het meest aantrekkelijk. De wens is het park met het bos (overpark) te verbinden met het huispark via de boswachterslaan. Over het spoor en de weg heen. Het bos heeft van oudsher een grote aantrekkingskracht. Dit kan de behoefte voor de Veluwe niet opvangen. Samen met burens moet hier een goede invulling gevonden worden. De uitwaarden herbergen natuurwaarden die gevoelig zijn voor verstoring. Langs de IJssel is éézijdig recreatie meer dan voldoende. Op de gronden van Twickel zijn hier weinig aanvullende mogelijkheden.